

JUOZAPAS KOZAKEVIČIUS IR JO „AMŽIAUS KRONIKA“

Arūnas Astramskas

Juozapas Kozakevičius gimė 1858 m. Biržuose, neturtingo bajoro šeimoje. 1870 m. su pagyrimu baigęs Biržų liaudies mokyklą ruošėsi stoti į Rygos mokytojų seminariją, todėl, norėdamas išmokti latvių ir vokiečių kalbas, lankė Biržų liuteronų parapijinę mokyklą. Nuo 1874 m. J. Kozakevičius ima verstis raštininko amatu. Tampa Policijos nuovados raštininko mokiniu, vėliau — Biržų miesto juridinio įgaliotinio sekretoriumi. 1875—1880 metais dirbo valsčiaus raštininko padėjėju Stumbriškio, Velžio, Čipėnų valsčiuose. Paruošė Vabalninko taupomosios skolinamosios draugijos įstatus, buvo išrinktas į jos valdybą ir ėjo buhalterio pareigas. Nuo 1880 metų J. Kozakevičius — Pūmėnų valsčiaus raštininkas. 1881 m. jis vedė Jadvygą Steponavičiūtę, su kuria susilaukė 8 vaikų, iš kurių, deja, tik trys pergyveno savo tėvą. 1882 m. iš visų valstybinių įstaigų šalinant tarnautojus katalikus, J. Kozakevičius atleistas iš pareigų. Nuo tų pačių metų apskrities bajorų vadovo P. Puzino pakviestas jis pradėjo dirbti Panevėžio tarpusavio kredito draugijoje, kurioje ir tarnavo iki išėjimo į pensiją 1922 metais.

Apsigyvenęs Panevėžyje, J. Kozakevičius buvo nuolat renkamas į miesto dūmą ir joje dirbo Finansų ir Revizijos komisijoje. 1913 m. buvo išrinktas miesto galva, bet nuo pareigų atsisakė. Dirbdamas dūmoje rūpinosi Panevėžio mergaičių gimnazijos įsteigimu, miesto apšvietimu ir elektrinės įsteigimu, Panevėžio telefonų stotimi. 1906 m. jis kartu su kunigais K. Šauliu ir P. Korzonu įsteigė Katalikų labdaros draugiją ir ilgus metus buvo jos valdybos nariu. Be to J. Kozakevičius buvo šv. Stanislovo bažnyčios statybos komiteto sekretoriumi, Vartotojų draugijos valdybos nariu, Ugniagesių draugijos valdybos nariu, Imperatoriškojo statistikos instituto nariu korespondentu ir užėmė daug kitų pareigų.

Vienas iš svarbiausių J. Kozakevičiaus nuopelnų yra jo nuo 1975 m. rašyti užrašai, kurių 1914 metais buvo keturi tomai. Deja, Pirmojo pasaulinio karo metu šie užrašai dingo, ir nuo 1927 m. autorius pradėjo juos atkurti iš atminties. 1935 m. Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekos direktorius Vaclovas Biržiška

kreipėsi į J. Kozakevičių prašydamas šiuos memuarus, pavadintus „Amžiaus kronika“, perduoti bibliotekai. To paties prašė ir Vilniaus S. Batoro universitetas. Dabar vienas „Kronikos“ egzempliorius saugomas Mokslų akademijos bibliotekos rankraščių skyriuje.

J. Kozakevičiaus memuarai yra vienintelis žinomas tokio pobūdžio kūrinys apie XIX amžiaus pabaigos — XX amžiaus pradžios Panevėžį. Jų autorius, aktyviai dalyvavęs visuose tuometiniuose įvykiuose, aprašė tai, ko nėra užfiksuota kituose istorijos dokumentuose. Tai nuotaikos, visuomenės veikėjų tarpusavio santykiai, jų veiklos paskatos ir tikslai, amžininkų charakteristikos. Smulkiai aprašoma tuometinių valsčių valdybų veikla, pirmųjų valstiečių taupomųjų draugijų steigimasis ir veikla. Daug dėmesio skiriama šv. Stanislovo bažnyčios statybai ir parapijos įkūrimui, labdaros organizacijų veiklai, Panevėžio tarpusavio kredito draugijai, rūpinamasi kultūros paveldo išsaugojimu. Kronikoje gausu ikonografinės medžiagos, dokumentų ir jų nuorašų. Memuarai charakterizuoja savo autorių kaip plačių pažiūrų asmenybę, sugėbančią atsispirti viešajai opinijai.

Jau keletą dešimtmečių J. Kozakevičiaus „Amžiaus kronika“ naudojasi įvairių istorijos sričių specialistai. Ji būtų įdomi ir plačiajai visuomenei. Esant galimybei, didžiąją memuarų dalį galima publikuoti.